

Scrisoare deschisă editorilor celui de al doilea anuar „Arheovest”

La finalul primei săptămâni din decembrie 2014 s-a desfășurat la Timișoara al doilea simpozion Arheovest. Trebuie să spun că Arheovest este o foarte activă asociație culturală, poate cea mai dinamică din România, cel puțin pe linia promovării patrimoniului arheologic. Așa cum s-a întâmplat și anul trecut, când a fost inițiată această activitate, cu ocazia simpozionului s-a lansat și volumul simpozionului, o opțiune interesantă (într-o țară în care toată lumea face „conferințe”, dar nu se publică mai nimic), dar poate prea ambițioasă.

Editorii celor două volume (1 – arheologie; 2 – metode interdisciplinar) sunt Sorin Forțiu și Adrian Cîntar, la care ar trebui poate să adăugăm „consilierul științific” (aceasta este titulatura înscrisă) Dorel Micle. Lor le adresez aceste rânduri.

Pe pagina tehnică a volumului primim un „avertisment”, în sensul că „responsabilitatea pentru conținutul materialelor revine în totalitate autorilor”. Foarte interesant, deși nu tocmai original (degrevarea de responsabilitate este ceva uzual în mentalul românesc)! Chiar așa? Adică vă declarați „editori”, vă înscrieți această calitate în CV, vă folosiți de acel CV, vă asumați deci merite, dar nu și responsabilități? Se reduc sarcinile dumneavoastră la tehnoredactare? Desigur, masa de materiale strânse, într-un timp foarte scurt, în octombrie și noiembrie, aranjate în pagină și trimise la tipar înainte de 6 decembrie, arată o organizare excelentă și o mare capacitate de muncă. La atât să se rezume însă două groase volume de știință? Că pretenția de știință presupun că există...

În al doilea volum – interdisciplinarul – apare și un studiu cu un titlu pe șapte rânduri, semnat de Bogdan Condurățeanu, care își declară pe postura de apartenență instituțională „Proiectul România Digitală 3D”, și care este, de fapt, șeful filialei Garmin România, adică o firmă comercială. De pe această poziție dezinteresată, domnul Condurățeanu produce un lung material (30 de pagini), sub pretextul introducerii în circuitul științific românesc a fotografiilor spion din perioada războiului rece; în fapt – un atac dezlănțuit împotriva unui cercetător al arheologiei peisajului care i-a criticat public produsul comercial¹.

Am să reproduc aici doar primul paragraf al lui Condurățeanu, dintre cele dedicate mie (pagina 806):

From a recent article by authors Eugen S. Teodor and Magdalena Ștefan, we learned the following: “Instead of an overall diagnostic of the state of art, we would stress one single fact: none of the forts south of the River Argeș, along Limes Transalutanus, has a proper topographic survey; as about their exact geographical coordinates, they were established just recently.” Unfortunately, this is a very bold and, in the same time, very untrue statement. Since 2012 (with roots back to 2006), there was a commercially available digital map of Romania that would provide geographical coordinates for the above mentioned monuments. It is called the Digital Atlas of Romania and Mr. Teodor has had access to the digital GPS maps that comprise it (widely known as the RO.A.D. map) where all the forts he mentions – with a single exception, the fort from Albota – were properly mapped AND with GPS, i.e. geographical coordinates. Most of the Transalutan Limes was already mapped as well by the time he even got close to the idea of starting his project. He does even mention the RO.A.D. maps in his work²⁹, he used the map on his Garmin etrex legend CX GPS to get there, he had the PC version as well. For the two authors to assume for themselves a precedence in charting

¹ Este vorba despre un grup Facebook. Reproșam atunci aplicației d-lui Condurățeanu faptul că GPS-ul nu își îndeplinește corect rolul de navigator, având prea multe detalii (greu de urmărit șofând, nu?), cu o piramidă greșită a priorităților (afișează toate bisericile și podurile, dar nu și numele satelor). În fine, reproșul principal adus acestei aplicații cu preocupări culturale (situri istorice, muzee, case memoriale, etc) era că reprezintă un amestec toxic, autorul fiind incapabil să discearnă calitatea surselor de care dispune, turnând în harta sa și lucruri veritabile, și fantezme produse de amatori prea entuziaști.

these forts, where – except for Albota where Mr. Teodor had indeed made a worthy discovery – is beyond wrong.

Să vedem cât de întemeiate au fost motivele d-lui Condurățeanu în a considera rândurile autorilor citați drept o minciună sfruntată (cam aceasta este traducerea). Există astăzi *ridicări topografice* pentru forturile romane ale *Limes Transalutanus*?² Poate cineva considera schițele lui Pamfil Polonic, Vasile Christescu, Gh. Cantacuzino, Ioana Bogdan Cătănicu, sau Romeo Avram – *ridicări topografice*? Se poate merge mai departe – de pildă spre o „listă tentativă UNESCO” – pe baza unor desene libere? Sau poate are d-l Condurățeanu acele reprezentări topografice? Glumesc, iar d-l Condurățeanu știe. Aplicația domniei sale folosește un suport de hartă 1:50.000, pe care se poate reprezenta fără probleme relieful (plat) al unui aeroport, dar nu un fort de pe limes.

Cât despre coordonatele forturilor romane de graniță, ce ar fi greșit în formularea „ele au fost stabilite recent”? În cartea la care scrietorul de la Arheovest 2 face referință³ am dedicat un întreg subcapitol dezvoltării surselor cartografice (Teodor 2013, 10-13), respectiv (ca o listă simplificată) literatura arheologică, mai multe generații de hărți, mai multe generații de ortofotografii, Global Mapper ca „integrator” și suportul de hartă Ro.A.D. pentru GPS (două versiuni distincte, pentru instrumentul de teren și PC), adică produsul d-lui Condurățeanu. Ce poate fi mai clar de atât? De-a lungul întregii cărți, la expunerea fiecărui obiectiv al *limes*-ului, am declarat toate sugestiile utile, indiferent de unde proveneau acestea. La pagina 120 a cărții amintite făceam chiar un scurt portret al personajului, poate mai măgulitor decât se cuvenea:

„...directorul Garmin România este Bogdan Condurățeanu, economist prin formație, dar un foarte devotat arheolog amator, propunându-și să rezolve el ce nu a putut toată birocracia guvernamentală sau comunitatea profesioniștilor: să ofere o hartă arheologică a României. Proiectul a evoluat mult în ultimii patru ani, versiunea de GPS a suportului cartografic fiind cu mult înaintea celui de calculator. Există nete avantaje și dezavantaje în situația aceasta: Bogdan Condurățeanu este mult mai informat decât foarte mulți arheologi titrați, mai ales când vine vorba despre fortificații de orice fel și de oricare epocă (sic!), așa că pe versiunea 2012 a Ro.A.D. ați putea găsi foarte multe lucruri, precum Limes Transalutanus, de la forturile romane la liniile cunoscute ale troianului.”

Numele produsului sau a producătorului sunt frecvent amintite în lucrare (p. 122-3, 127, 135, 137, 148, 153, 161, 255), nu totdeauna laudativ, dar totdeauna la obiect. Unde ar exista, deci, intenția de fraudă, de asumare a unor merite care nu îmi aparțin?

Dar oare de unde pretenția d-lui Condurățeanu pentru precedență în cartarea obiectivelor de pe *limes*? A folosit și domnia sa, ca și mine, sau oricine altcineva care activează pe tărâmul *arheologiei peisajului*, sursele existente la un anume moment. Planurile Director de Tragerie, sau, altfel spus, planurile armatei române realizate între 1916 și aprox. 1960, sunt publicate de grupul Geospațial⁴ încă din 30 martie 2011, și au fost desigur folosite și de d-l Condurățeanu. Or, pe aceste planuri, oricine poate găsi localizarea și cel mai adesea *forma*, adică reprezentarea cartografică a forturilor de la Flămânda („Cula”), Putineiu („Cetatea Franceză”), ambele forturi de la Băneasa, Valea Urlui (în acest caz sunt figurate doar niște movile, într-o relație nu foarte explicită), Gresia (dar aici de o manieră complet neinteligibilă), Crâmpoia („Reduta Tătarilor”), Urlueni (ambele), Izbășești („Reduta Albu”). De pe aceste hărți lipsesc doar forturile de la Săpata de Jos și Albota, dar și segmentul de

² Cu referire expresă la situația la sud de râul Argeș, la care articolul și paragraful citat se raporta. La nord de acest reper, fortul de piatră de la Jidova ar trebui să aibă, câtă vreme a avut parte și de o restaurare (lucrările respective având de obicei în documentație și o ridicare topografică). De asemenea, este posibil ca șantierul de la Râșnov-Cumidava să posede așa ceva, câtă vreme este o condiție a acordării autorizației de săpătură, dar eu nu am văzut lucrarea.

³ Eugen S. Teodor, *Urișul invizibil: Limes Transalutanus. O reevaluare la sud de râul Argeș*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013.

⁴ <http://earth.unibuc.ro/download/planurile-directoare-de-tragerie>, referențiate (cu probleme) în Stereo 70.

troian de la nord-est de Albota. Nu mai țin minte soluția propusă de Ro.A.D. pentru Săpata de Jos⁵, dar îmi amintesc perfect soluția propusă pentru Albota, fiindcă am vizitat locul, ghidat de GPS-ul Garmin: era la 2,4 km distanță de obiectiv! Domnia sa a trecut mult prea ușor peste acest detaliu, nu-i așa?

D-l Condurățeanu mi-a recunoscut, cu mărinimie, doar meritul de a fi identificat fortul de la Albota; ar fi fost cazul să amintească și de Gresia, zic eu, câtă vreme propunerea domniei sale, la același moment istoric (toamna lui 2012, când făceam documentarea pe teren), se afla la peste 1,5 km distanță de biserica din sat⁶. Și atunci, vă întreb, domnilor editori: ce drepturi de preemțiune are d-l Condurățeanu asupra datelor de pe *limes*-ul transalutan? Cum își permite „întreprinzătorul” să se facă proprietar pe datele arheologice și cartografice? Cum își permite acest om, lipsit de cea mai elementară instrucție de specialitate, să conteste un proiect de cercetare care a trecut prin filtrul a nu mai puțin de 5 (cinci) evaluatori universitari?

Cum aș fi putut eu cere – iar evaluatorii să dea – fonduri pentru „stabilirea coordonatelor geografice” ale forturilor transalutane, când declarasem de fapt că acest lucru deja se întâmplase? Nu pot să-l întreb pe d-l Condurățeanu, stimați editori, fiindcă domnia sa nu are de unde să știe cum se face și cum se evaluează un proiect de cercetare, fiindcă nu a participat la nici unul; dar dumneavoastră sigur știți. Cum ați putut să publicați un text atât de sulfuros?

Vă rog, stimați editori, să citiți scurtul articol publicat alături de Magdalena Ștefan, în *Journal of Ancient History and Archaeology* (oct. 2014), în care arătam exact obiectivele proiectului nostru de cercetare, și spuneți-mi public dacă meritam acea finanțare sau nu.

Nu am să mai comentez restul articolului editat de dumneavoastră, pentru că este un șir catastrofal de uși deschise, dar sparte de d-l Condurățeanu cu furie. Toate obiectivele înșirate acolo – fortul de pe Dealul Redea, castrul de marș de „La Fermă”, sau fortul de la Pitești, au fost, în cartea mea, în modul cel mai direct declarat ipoteze de lucru. Am intuit – de această dată – că asemenea ipoteze vor stârni crize de paranoia; iată ce scriam în introducerea cărții (p. 10):

Verificarea în teren a observațiilor realizate acum ar putea lua mulți ani, în cazul în care vom găsi vreodată (eu sau altcineva) resursele necesare. Trebuie astfel să-mi asum riscul ca unele ipoteze să nu se verifice pe teren; consider însă mai important să public pachetul de date realizat în baza unei documentații de la mijlocul primului deceniu al veacului XXI, fiindcă lucrurile sunt în continuă schimbare, și nu în bine, cel puțin din punctul de vedere al prezervării monumentelor istorice. Că ipotezele mele de lucru se vor dovedi valide sau false – nu are o importanță deosebită, cel puțin din punctul meu de vedere.

Vă rog, stimați colegi timișoreni, să vă luați în serios rolul de editori, cel puțin pe viitor. Domnul Condurățeanu a performat grosier, iar rolul dumneavoastră ar fi fost acela de a-l îndruma. Un excelent exemplu veți găsi în romanescul titlu: „... The Roman Legion Castra from Filipești...”. O fi pe engleză?... Pe latină??... În engleză, domnilor, castru se zice „camp”; în latină, domnilor – *castrum*, dar ar fi trebuit să fie formatat italic, așa cum ați făcut pe rândul următor, la *Limes Transalutanus*. Cu puțină răbdare, domnilor, ați putea găsi, chiar și acum, *post festum*, și alte perle ale minunatului dumneavoastră colaborator. Dacă nu le găsiți, vi le trimit eu. Într-o recenzie la volum.

Al Dumneavoastră

Eugen S. Teodor, director al proiectului de cercetare *Limes Transalutanus*

⁵ Și din păcate nu mai pot verifica. Aplicațiile d-lui Condurățeanu au prestabilită „data morții”, respectiv data la care ele nu vor mai funcționa, moment în care ești obligat să încarci produsul actualizat. Nu mi-a trecut prin cap să copiez (cu print-screen, ca singura soluție) toate aceste lucruri, fiindcă atunci erorile d-lui Condurățeanu nu mi s-au părut importante, fiind erori de parcurs, așa cum se întâmplă la producția oricărei hărți.

⁶ Teodor 2013, 148 cu fig. 57.